

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 373.5.091.33:613(045)

ТЕХНОЛОГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У 8-9 КЛАСАХ

Аксьонова О.П., Півненко Ю.В.

Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

Прус С.Г.

Запорізький ліцей № 34

Стаття присвячена технології впровадження компетентісно орієнтованих завдань на уроках основ здоров'я у 8-9 класах. Визначено необхідність розробки педагогічного інструментарію для провадження компетентісного підходу на уроках основ здоров'я. Автори розглядають вікові особливості учнів 8-9 класів як чинники та відправні точки удосконалення процесу навчання основам здоров'я. З метою системного формування ключових компетентностей учнів запропонований план-графік реалізації КОЗ на уроках основ здоров'я у 8-9 класах.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентісно орієнтоване завдання, основи здоров'я, урок.

Постановка проблеми. Українська школа сьогодні переживає суттєві зміни. Необхідність реформ викликана тим, що сучасний школяр отримує у школі переважно відірвані від життя знання, тоді як йому надзвичайно важливо навчитися здобувати знання та користуватися ними. Тому у пошуках напрямів реформування освіти вітчизняна практика обрала компетентісний підхід, а одним з компонентів формули Нової української школи є зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві [6].

Відповідно навчальна програма з основ здоров'я спрямовує педагогічну увагу вчителя на формування десяти ключових компетентностей. У пояснювальній записці чітко визначені уміння, ставлення та навчальні ресурси для їх формування [5, с. 2-6].

Одним із технологічних інструментів реалізації компетентісного підходу в освітньому процесі виступають компетентісно орієнтовані завдання (далі – КОЗ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі існують різні визначення дефініції «КОЗ»:

– КОЗ – діяльнісне завдання, яке дає змогу розвивати універсальні загальнонавчальні компетентності, вимагає застосування накопичених знань у практичній діяльності для вирішення конкретної навчальної проблеми [2, с. 54].

– КОЗ – спеціально створена дидактична конструкція, що використовується з метою формування і перевірки рівня предметних, міжпредметних і ключових компетенцій (компетентностей) [7, с. 15].

Аналіз досліджень І.І. Драча [1, с. 130], О.Є. Лебедева [3, с. 6], В.О. Ширяєвої [8, с. 5] дозволив виокремити такі вимоги до компетентісно орієнтованого завдання:

– формулювання КОЗ або результат його виконання повинні становити для учнів пізнавальну, загальнокультурну або соціальну значущість,

щоб діяльність учнів під час його виконання була мотивованою;

– зміст завдання має включати дидактично адаптований соціальний досвід вирішення пізнавальних, світоглядних, моральних, та інших проблем;

– завдання передбачає недетермінованість дій учнів при його виконанні, тобто спосіб виконання учням не відомий повністю;

– під час виконання КОЗ учні мають самостійно вирішувати проблеми в різних сферах і видах діяльності, у тому числі, використовуючи власний досвід.

Аналіз вивчених джерел засвідчив, що поняття «КОЗ» є досить новим у вітчизняній педагогіці. Саме тому існує проблема, пов'язана з недостатньою розробленістю технології конструювання такого роду завдань, необхідністю чіткого розуміння їх місця, значення та шляхів впровадження в шкільну практику.

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відображають структурні елементи компетентності, а саме: знансвий, діяльнісний та ціннісний компоненти. У той же час очікувані результати з окремих тем передбачають наявність лише знансвого компоненту, ігноруючи діяльнісний та ціннісний. Отже, зазначені у пояснювальній записці програми з основ здоров'я ключові компетентності не завжди знаходяться у логічному зв'язку з результатами навчальної діяльності учнів; існує дефіцит КОЗ для їх досягнення.

Аналіз чинних підручників з основ здоров'я переконав нас у відсутності системи таких завдань. Констатувальний експеримент надав інформацію про:

– хаотичність і безсистемність використання КОЗ на уроках;

– відсутність у більшості вчителів чіткого розуміння алгоритму їх конструювання та використання;

– фрагментарне використання інтерактивних та активних методів навчання, які є важливою умовою ефективності КОЗ.

Рис. 1. Детермінованість педагогічних дій відповідно до особливостей підліткового віку

Отже, учителі сьогодні працюють у стані функціонування різних суперечностей, серед яких пріоритетною, на нашу думку, є така: між потребою у запровадженні компетентнісного підходу до навчання та відсутністю відповідного методичного інструментарію, який би дозволив ефективно виконувати навчальну програму.

Зазначені вище недоліки обумовили актуальність теми дослідження.

Мета статті – на засадах сучасного погляду науковців щодо сутності компетентнісного підходу до навчання, відповідно до особливостей підліткового віку розробити технологію впровадження КОЗ на уроках основ здоров'я у 8-9 класах.

Виклад основного матеріалу. На засадах наведених вище дефініцій визначаємо компетентнісно орієнтоване завдання як інтегративну дидактичну одиницю, яка забезпечує формування

і перевірку в учнів умінь ефективно діяти у соціально-значимій ситуації.

Упровадження компетентнісного підходу спрямоване на зміну акцентів освітнього процесу: від предметно- до дитиноцентризму, від вивчення предмета «Основи здоров'я» до навчання учнів, від заучування фактів («що?») до розуміння принципів і усвідомлення цінностей («для чого?»), від навчання «для оцінки» до досягнення освіченості «для себе» [4].

Саме тому вікові особливості учнів 8-9 класів ми розглядаємо як чинники та відповідні точки удосконалення процесу навчання основам здоров'я. У необхідності зміни змісту, методів та форм організації освітнього процесу нас переконали дослідження К.Н. Поліванової (2000), В.П. Кутішенко (2010), Ю.В. Александрова (2015) щодо особливостей підліткового віку (рис. 1).

У сучасній дидактиці визначена структура КОЗ. Враховуючи висновки досліджень Л.І. Ку-

Таблиця 1

Вимоги до структурних елементів КОЗ

Структурний елемент	Сутність, вимоги	Можливі недоліки
Мотивація (стимул)	Практико-орієнтований зміст, ґрунтується на життєво важливих або цікавих для учня ситуаціях. Лаконічно (не більше 3-х речень).	Використання надто спрощених, штучних ситуацій, далеких від життєвого досвіду учнів; постановка проблем, які емоційно не мотивують учня до виконання завдання; великий обсяг.
Формулювання завдання	Починається з дієслова. Чіткість, однозначність, співвіднесення критеріями оцінювання, відповідність віку учнів.	Невідповідність початкової меті, віку учнів; складні за структурою речення, що ускладнюють сприйняття інформації; спрямованість на перевірку ЗУНів; завдання не передбачає діяльність.
Ресурсне забезпечення	Алгоритм, інструкція, розгорнутий текст. Інтеграція використаних джерел (2-3 джерела). Використання прямої і опосередкованої інформації. Необхідне і достатнє для отримання інформації.	Занадто складні алгоритми, нечіткі інструкції щодо виконання завдання, нецікаві несучасні тексти, які не співвідносяться з життєвим досвідом учнів. Використання тільки прямої інформації; одне джерело. Інформації забагато або недостатньо. Невідповідність завданню.
Форма представлення результату (критерії). Оцінка	Інструменти перевірки: ключі (для тестових завдань закритого типу), модельні відповіді, тобто зразки відповіді, бланки для оцінювання групової роботи тощо).	Нечіткі критерії, невідповідність чинним критеріям оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета.

**План-графік реалізації компетентнісно орієнтованих завдань
на уроках з основ здоров'я в 8-9 класах**

Календар; код КЗЗ	8 клас		
	Тема	Очікуваний результат	Компетентність (її складові), які можна розвивати за допомогою запропонованої вправи
4-й тиждень навчання, вересень	№ 1. Перша допомога при надзвичайних ситуаціях	<u>розпізнає:</u> ознаки надзвичайних ситуацій; ситуації, в яких треба надати першу допомогу; <u>уміє:</u> визначати стан потерпілого; виконувати алгоритм надання першої допомоги потерпілому; <u>дотримується правил:</u> особистої безпеки під час надання першої допомоги.	<u>Екологічна грамотність і здорове життя:</u> діяти в небезпечних ситуаціях та надавати першу необхідну допомогу; <u>Інформаційно-цифрова компетентність:</u> отримувати інформацію з використанням ІКТ щодо добробуту та безпеки.
8 ¹ / 1 ²	Завдання «Надання першої допомоги» Учні об'єднуються в групи. Учитель пропонує знайти в мережі Internet інформацію щодо надання першої допомоги при певному виді травмування, скласти відповідний алгоритм та представити його іншим групам.		
7-й тиждень навчання, жовтень	№ 2. Поняття про оздоровчі системи та їх складові.	<u>Знає:</u> основні складові оздоровчих систем; наводить приклади: традиційних і сучасних оздоровчих систем	<u>Обізнаність та самовираження у сфері культури:</u> здатність зіставляти власні погляди та їх вираження з думкою інших щодо формування добробуту, збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я тих, хто поруч
8 / 2	Завдання «Оздоровчі системи» Учні об'єднуються в групи. Учитель пропонує опрацювати теоретичний матеріал щодо автора оздоровчої системи та її спрямованості, виконати вправи. Потім на «станції» залишається один представник групи – Тренер, який презентує цю систему та її автора іншим учням. Інші учасники групи переміщуються за стрількою годинника на наступну «станцію». Після роботи на станції учні мають заповнити бланк «Наші пізнання оздоровчої системи». Потім знову відбувається зміна Тренера. Кількість переміщень відповідає кількості станцій.		

¹ Клас навчання² № теми

рач, О.Л. Фідкевич (2016), А.М. Фасолі (2014) та результати власних спостережень за процесом впровадження таких завдань на уроках основ здоров'я, ми конкретизували вимоги до структурних елементів КОЗ та можливі недоліки при їх розробці та впровадженні (табл. 1).

З метою системного формування ключових компетентностей учнів був розроблений план-графік реалізації КОЗ на уроках основ здоров'я у 8-9 класах (табл. 2) у такій послідовності:

- 1) сформульовані теми уроків (тема);
- 2) здійснений розподіл вивчення тем впродовж навчального року (календар);
- 3) із навчальної програми виокремлено державні вимоги щодо рівня ЗУН учнів (очікуваний результат);

4) конкретизована ключова компетентність, на формування якої в подальшому розроблене КОЗ;

5) виокремлено вклад предмету у формування обраної ключової компетентності;

6) модельовані КОЗ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначення детермінованості педагогічних дій відповідно до особливостей підліткового віку учнів конкретизувало зону педагогічної уваги щодо розробки КОЗ. Розроблений план-графік реалізації КОЗ на уроках основ здоров'я у 8-9 класах дозволив упорядкувати педагогічні зусилля до єдиної логічної дидактичної лінії, що підвищує ефект навчання на засадах принципів Нової української школи.

Список літератури:

1. Драч І.І. Компетентнісно орієнтовані завдання як важливий чинник формування професійної компетентності майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / І.І. Драч // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах. – 2015. – Вип. 44(97). – С. 127-134. – Режим доступу: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2015/44/19.pdf>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 22.11.2018).
2. Курач Л.І. Компетентнісно орієнтовані завдання в процесі навчання російської мови в школах України: конструювання та впровадження // Л.І. Курач, О.Л. Фідкевич // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 4. – Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/707220/1/%D0%A3%D0%9F%D0%96%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%A2%D0%AF.pdf>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 18.03.2018).
3. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании / О.Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3-12.
4. Методичні рекомендації про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/doc/files/news/568/56860/metod_rekom_2017.pdf, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 18.03.2018).

5. Навчальна програма з основ здоров'я для 5-9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів затверджена наказом МОН від 07.06.2017 № 804 [Електронний ресурс] / Т.С. Бойченко, Т.В. Воронцова та ін. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56137/>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 05.03.2018).
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konceptziya.pdf>, вільний. – Назва з екрана. – (Дата звернення: 05.11.2017).
7. Фасоля А.М. Компетентнісно зорієнтовані завдання: новація? Імітація? / А.М. Фасоля // Українська література в загальноосвітній школі. – 2015. – № 5. – С. 14-20.
8. Ширяева В.А. Проблемы и перспективы реализации компетентного подхода [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2013/07/15/shiriaeva.pdf>, свободный. – Название с экрана. – (Дата обращения: 22.11.2018).

Аксенова Е.П., Пивненко Ю.В.

Коммунальное учреждение «Запорожский областной институт последипломного педагогического образования»

Запорожского областного совета

Прус С.Г.

Запорожский лицей № 34

ТЕХНОЛОГИЯ ВНЕДРЕНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВЬЯ В 8-9 КЛАССАХ

Аннотация

Статья посвящена технологии внедрения компетентностно ориентированных заданий на уроках основ здоровья в 8-9 классах. Определена необходимость разработки педагогического инструментария для осуществления компетентностного подхода на уроках основ здоровья. Авторы рассматривают возрастные особенности учащихся 8-9 классов как факторы и отправные точки совершенствования процесса обучения основам здоровья. С целью системного формирования ключевых компетентностей учащихся предложен план-график реализации КОЗ на уроках основ здоровья в 8-9 классах.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентностно ориентированное задание, основы здоровья, урок.

Aksyonova O.P., Pivnenko Y.V.

Communal Institution "Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Education",

Zaporizhzhia Regional Council

Prus S.G.

Zaporizhzhya Lyceum № 34

TECHNOLOGY OF IMPLEMENTATION OF COMPETENCY-ORIENTED TASKS AT THE HEALTH FUNDAMENTALS LESSONS FOR 8-9 YEARS OF STUDIES

Summary

The article is devoted to the technologies of implementation of competency-oriented tasks at the Health Fundamentals lessons for 8-9 years of studies. We have determined the necessity of development of pedagogical instruments for competency-based approach at the Health Fundamentals lessons. The authors examine the age features of the pupils of 8-9 years of studies as factors and starting points to improve the learning process of the Health Fundamentals. With the purpose of systemic formation of key competences of pupils we have proposed the plan-graph of realization of the COT at lessons of Health Fundamentals in 8-9 years of studies.

Keywords: competency-based approach, competence-oriented task, Health Fundamentals, lesson.